

Війна відома і невідома

«На війні не всі були героями. Мій дід був дезертиром»

Рівнянка Лариса Михайловська розповідає, що батьки довго приховували від неї та її братів цю сторінку історії їхньої родини. Аж у сімдесятих роках, коли вона поїхала з батьком у його рідне село, щоб прибрати на могилу, Лариса раптом задалася питанням: а де могила її діда – татового тата? Бабина є. І бабиної сестри та її чоловіка, які замінили батьків осиротілим у війну сестриним дітям – Ларисиному татові та його молодшим брату й сестрі, також є. А де могила татового тата? Лариса запитала про це в тата вчасно. Через два місяці після тої поїздки на рідні могили він помер. Якби вона тоді не запитала, то й не знала б ту історію.

Ларисин дід Андрій пішов на війну, залишивши вдома трьох дітей і вагітну дружину. Його дружина, Ларисина баба Юля, ту четверту вагітність не доходила. Вона захворіла на запалення легень і вмерла на восьмому місяці вагітності. Біля неї була сестра, коли Юля спустила дух, то вона залишила свідчення про ту мить: «Юля вже очі закрила, а живіт її ще живе і ходором ходить. Дитина там бореться, хоче жити. А потім і живіт завмер».

У хаті залишилось троє сиріт: Іванові, майбутньому Ларисиному татові, – неповні 7 років, Марку – три, а найменшій, Ганнусі – півтора.

Невдовзі після маминої смерті їхнє село звільнили від німців. Батько був зі своєю

частиною неподалік рідних місць, то заскочив до рідного дому, щоб побачитися з жінкою і дітьми. А тут таке. То батько не зміг покинути своїх осиротілих дітей та вирішив не повертатися в частину. Одне слово – дезертирував. Проте «добрих» людей багато. Хтось доніс, що Андрій втік із війська додому, то за ним декілька разів приходив військовий наряд. Тоді військові постійно ходили по селах – розшукували дезертирів та тих, хто ховався від мобілізації. Андрієві вдавалося до пори до часу уникати облав. Але одного разу ледь не попався.

Діло було так: він стояв біля плити – смажив картоплю. Адіти побачили увікно, що військові дядьки вже у хвіртці. Патрульні відрізали Андрієві шлях до відступу, то він сховався в хаті під величезною периною в незастеленому ліжку. Найстарший з його дітей, Іван, став до плити досмажувати картоплю, а Марко сидів на краю ліжка, махаючи босими ногами. «Де батько?» – запитують військові дядьки. Іван зробив вигляд, що дуже заклопотаний картоплею, Ганнуся лепетала щось незрозуміле, а спритний Марко сказав, картавлячи: «Забгали гевманці шанці копать» (забрали німці окопи копати). Він чув цю легенду від сусідки, яка таким чином створювала алібі для свого сина, що ховався від армії в лісі. Бо німці перед відступом справді погнали з села всіх чоловіків і жінок копати лінію оборони.

Так і пішов тоді патруль з їхньої хати.

Довоєнне фото – єдине, яке збереглося на пам'ять про діда Андрія (у центрі).

Але невдовзі батько таки попався. Його забрали у штрафний батальйон, і він загинув десь у Чехії. Прийшла в село похоронка з назвою міста, де його поховано. Але вона загубилася, тому діти її не знали, де його могила. Тепер усіх трьох сиріт воєнної пори вже нема. І Лариса Михайловська вважає, що розшукати могилу треба внукам діда Андрія – їй і її двоюрідним братам. «Як вийду на пенсію, займусь, – планує вона. – На війні не всі були героями. Мій дід був дезертиром, але для мене він – герой».

На цьому фото – чотири Насті: прабабуся зі своїми правнучками-тезками.

«Війна забрала у бабусі ногу»

Моя бабуся Анастасія Причко (по чоловіку), розповів її внук **Роман Ягушин**, під час війни жила в селі Стенжаричі Володимир-Волинського району на Волині. На початок війни вона була підлітком. Коли німці наступали, то обстрілювали село з артилерії, а потім йшла піхота. Люди тікали і ховались, хто де міг. Під час такого обстрілу моя бабуся, на той час тринадцятирічна дівчинка Настя, побігла зі своїми рідними в ліс. Дуже близько біля неї розірвався снаряд і відірвав їй ногу. Німецькі піхотинці після артобстрілу йшли шеренгою через село, через городи і добивали поранених. Вони побачили скривавлену дівчинку, але вона вдала із себе мертву. Тому фашисти вирішили, що не варто тратити на неї патрони, і пішли далі. Таким чином бабуся Настя залишилась живою, але без ноги.

Проте вона знайшла в собі сили жити у селі звичайним життям. Вийшла заміж, народила трьох дочок і мала шестеро внуків і одну внучку. Це була дуже добра, позитивна і лагідна людина. Навіть старенькою, маючи замість ноги протез, вона робила будь-яку роботу і в хаті, і в городі – прала, білила, навіть картоплю копала. А пироги пекла такі, що одним можна було наїстись на цілий день. Майже всі онуки, коли вже стали батьками, своїх дочок називали Анастасіями на її честь.

Пішла з життя бабуся Настя у 80 років, залишивши по собі світлі та добрі спогади рідних.